

Olimjonova Zarnigor Shokirjon qizi

O'zbekiston Davlat San'at va Madaniyat Institutining Farg'ona Mintaqaviy filialining

Qo'girchoq teatr aktyorligi 2-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Madaminov Otabek

zulfizarshakirjanovna@gmail.com

OGAHIYNING NAFIS IJODIGA NAZAR

Annotatsiya: Ushbu maqolada, Ogahiyning hayoti bilan birgalikda uning ijodi va yozgan asarlarining ahamiyati haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Ogahiy, asar, she'riyat, ijod, sarbon, Guliston, Bo'ston.

Ogahiy 1809- yili 17- dekabrda Xiva shahri yaqinidagi Qiyot qishlog'ida Erniyozbek mirob oilasida tug'ildi. Shu yerda boshlang'ich ma'lumotni oladi. Yoshligida otasi vafot etib, adabiyotimizning yana bir yorqin siymosi bo'lmish amakisi Munisning tarbiyasida bo'ldi. U maktab, keyinchalik madrasa tahsili davomida arab va fors tillarini, tarix ilmini puxta o'rgandi. 1829- yilda Munis vafot etgach, hukmdor Olloqulixon uning o'rniga Ogahiyning mirob (suv ishlari boshqaruvchisi) etib tayinlaydi. Suv tanqis bo'lgan Xorazmda miroblik nihoyatda mas'uliyatli vazifa bo'lib, uni ishonchli va halol odam boshqarishi lozim edi. Shu davrdan Ogahiyning davlat va jamoat arbobi sifatidagi faoliyati boshlanadi. U davlat ishlari bilan mashg'ul bo'lar ekan, badiiy ijod hamda ilmiy faoliyatini to'xtatmadi.

Saroy tarixchisi vazifasini ham olib borayotgan Ogahiy 1839- yilda Munis boshlab qo'ygan "Firdavs ul-iqbol" ("Iqbol bog'i") asarini davom ettirib, Xiva xonligining 1825- yilgacha bo'lgan tarixini yozib tugatdi. 1844- yilda xonlik tarixini shu yilgacha bo'lgan voqealarini o'z ichiga olgan "Riyoz ud-davla" ("Saodat bog'lari") kitobini tamomladi. 1845- yildan Ogahiy hayotidagi og'ir va musibatli davr boshlanadi. Shu yili miroblik ishlari bilan safarda yurganida tasodif tufayli oyog'i qattiq shikastlanadi va hali yigit yoshidayoq to'shakka bog'lanib qoladi. Shu dard azobini tortayotgan shoir umr yo'ldoshidan ham ajraladi. 1857- yilda miroblikdan iste'fo berishga majbur bo'ladi. Lekin bu musibatlar oldida u chekinmadi. Kuchli iroda, hayotni sevishi Ogahiyning ijodga, izlanishga undadi. 1846- yilda "Zubdat ut-tavorix" ("Tarixlar qaymog'i"), 1847–1855- yillarda esa "Jome ul-voqeoti sultoniy" ("Sultonlik voqealarining yig'indisi") tarixiy asarlarini yozdi. Tarjimalar bilan shug'ullanib, Kaykovusning "Qobusnoma", Nizomiy Ganjaviyning "Haft paykar", Sa'diy Sheroziyning "Guliston", Badriddin Hiloliyning "Shoh va gado", Abdurahmon Jomiyning "Yusuf va Zulayxo" va boshqa qator asarlarni o'zbekchalashtirdi. XIX asrning oltmishinchi yillarida "Gulshani davlat" va "Shohidi iqbol" ("Baxt shohidi") tarixiy asarlarini yozdi. Ogahiy 1874- yili vafot etdi.

Ogahiyning asosiy she'riy merosi ona tilida yozilgan bo'lib, "Ta'viz ul-oshiqin" devonida to'plangan. "Ta'viz ul-oshiqin" – "Oshiqlar tumori" degani. Devon ma'rifatparvar shoh va shoir Feruz – Muhammad Rahimxon Soniy (ikkinchi)ning taklifi va talabi bilan tuzilgan. Bu devon XIX asr o'zbek she'riyatining benazir namunasi hisoblanadi. "Ta'viz ul-oshiqin"da shoirning yigirmadan ortiq janrdagi sal kam yigirma ming misrali lirik merosi jamlangan. Ularning 1300 misradan ortig'i fors tilida bitilgan bo'lib, bu Ogahiy zullisonaynlik an'anasini munosib davom ettirganligining yorqin dalilidir.

Ogahiy devonidan turli: ijtimoiy-siyosiy, axloqiy-didaktik, ta'biat tasviri va boshqa mavzudagi she'rlar joy olgan. Lekin ularning aksariyati ishqiy mavzudadir. Shoir ijodida tabiat tasviriga bag'ishlangan bir qator g'azallar bor.

Shuningdek, shoirning ijtimoiy-siyosiy qarashlari devondagi muxammas, musaddas, ruboiy, tarji'band va qasidalarida ham u yoki bu darajada o'z aksini topgan. Xususan, "Dahr uyi bunyodikim, suv uzradur, mahkam emas" tarji'bandi tasavvufiy mazmunga yo'g'rilgan ijtimoiy-falsafiy ruhdagi asardir. Tarji'bandda dunyo omonat binoga, bo'yi, vafosi yo'q gulshanga, jafokor tuban ayyoraga o'xshatiladi va insonni unga ko'ngil berib, aldanib qolmaslikka chaqiradi.

"Qasidayi nasihat" esa Ogahiyning siyosat va davlatga munosa bati, hukmdor fazilatlar va burch-vazifalari borasidagi mulohazalari bayon etilgan pandnomadir. Odatda qasidalarda biron-bir voqea yoki shaxs ulug'lanadi, har tomonlama vasf qilinib, benuqson, ideal qiyofada tasvirlanadi. Ogahiyning qasidasi esa odatdagi maqtoqlar tizmasidan iborat bo'lib qolmadi. Shunga ko'ra adib qasida vositasida ko'pni ko'rgan donishmand, umr mazmunini anglagan faylasuf sifatida yosh xonga nasihatlar qiladi, davlatni boshqarish san'atidan saboq beradi. "Qasidayi nasihat" adabiyotimiz tarixidagi siyosiy-didaktik lirikaning yorqin namunasi bo'lib qoldi.

Xulosa qilib aytganda, Ogahiy sharq mumtoz adabiyotshunoslarining asarlarini mutolla qilib, tahlil qila olishimizga sababchidir. U tarjima qilgan 20 dan ortiq asarlari bugungi yoshlarimizga bilim maktabi bo'lib hizmat qilmoqda. Bu imkoniyatlardan keng foydalana olishimiz lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. «Munis, Ogahiy va Bayoniyning tarixiy asarlari. Q.Munirov.
2. Muhammadrizo Ogahiy»; Komil Avaz
3. Sarv Qomat Ko'rmisham»; Ogahiy
4. uz.m.wikipedia.org
5. Zubdatul tavorix»; Ogahiy.